

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-618-626

УДК 343.3/.7

А. В. ЛАНДИНА,
кандидат юридичних наук*
ORCID: 0000-0002-3808-7573

ОСОБЛИВОСТІ ОКРЕМИХ ВИДІВ НАСИЛЬНИЦЬКИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті досліджується стан насильницьких злочинів, що відображається у кількісних і якісних статистичних показниках в умовах воєнного стану. Метою дослідження є визначення основних тенденцій деяких видів насильницьких кримінальних правопорушень в Україні в умовах воєнного стану. Оперування офіційними статистичними даними та іншими джерелами кримінологічної інформації дало можливість встановити, що на фоні зниження загального рівня злочинності в Україні, динаміка насильницьких злочинів в цілому характеризується істотним зростанням як абсолютних, так і відносних показників. На основі авторського розуміння сутності даної категорії злочинів встановлено, що у масиві насильницьких злочинів найбільш поширеними та інтенсивно зростаючими є такі категорії: умисні вбивства; кримінальні правопорушення проти порядку несення військової служби; злочини проти основ національної безпеки; кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку; насильницькі злочини із використанням зброї. Проведене дослідження має самостійне значення як для наукової, так і правозастосовної діяльності, створює відповідну базу для інформаційного забезпечення протидії зазначеним злочинам, насамперед чіткого уявлення щодо сучасного стану цього феномену, та є необхідною передумовою розробки відповідної системи кримінально-превентивних специфікованих заходів.

Ключові слова: насильницькі злочини, кримінальне правопорушення, воєнний стан, війна, фізичне і психічне насильство, сексуальне насильство, динаміка злочинності, статистичні дані, суспільна небезпечність, права людини, суспільні відносини.

Landina Anna. Features of certain types of violent criminal offenses under martial law

The article is devoted to the study of the state of violent crimes, which is reflected in quantitative and qualitative statistical indicators in the conditions of martial law. The purpose of this study is to determine the main trends of some types criminal offenses in Ukraine under martial law. The operation of official statistical data and other sources of criminological information made it possible to establish that against the background of a decrease in the overall level of crime in Ukraine, the dynamics of violent crimes in general is characterized by a significant increase in both absolute and relative indicators. On the basis of the author's understanding of the essence of this

* Landina Anna, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.)

category of crimes, it was established that the following categories are the most widespread and intensively growing in the array of violent crimes: intentional murders; criminal offenses against the order of military service; crimes against the foundations of national security; criminal offenses against peace, human security and international legal order; violent crimes involving weapons. The conducted research is of independent importance for both scientific and law enforcement activities, it creates an appropriate basis for informational provision of combating the specified crimes, first of all a clear idea of the current state of this phenomenon, and is a necessary prerequisite for the development of an appropriate system of criminal-preventive specified measures.

Key words: violent crimes, criminal offense, martial law, war, physical and mental violence, sexual violence, crime dynamics, statistical data, public danger, human rights, public relations.

Постановка проблеми. Протидія насильницьким злочинам, зокрема й засобами кримінального права, завжди була, є і буде одним із найбільш актуальних напрямів діяльності органів кримінальної юстиції і завдань кримінальної політики України в цілому. Особливої актуальності цей напрям набуває в сучасних умовах – воєнного стану і ведення повномасштабної війни на території України. Адаже кількісні та якісні показники насильницької злочинності з початку воєнних дій у 2014 р. і особливо з початком повномасштабної війни у 2022 р. змінилися.

Актуальність досліджуваної проблематики зумовлена тим, що насильницькі злочини є суспільно небезпечними не лише як форма кримінальної практики, особливостей їх детермінації та мотивації злочинної поведінки, а й зважаючи на аксіологічні аспекти проблематики. Адаже вони досягають не лише на порядок суспільних відносин у сфері забезпечення здоров'я та життя людини, що мають найбільшу конституційну цінність та гносеологічно пов'язані з генезією ідей про природне право, а й на інші об'єкти кримінально-правової охорони. Особливого значення вирішення нагальних проблем кримінальної відповідальності за ці кримінально карані діяння набуває в сучасних умовах повномасштабної війни в Україні, коли насильницькі злочини вчиняються із особливою жорстокістю, і значна частина з них – військовослужбовцями.

Така ситуація зумовлює проблеми правозастосовної практики у цій сфері, ускладнення кваліфікації насильницьких злочинів, що, в свою чергу, породжує необхідність змінення відповідних норм кримінального законодавства, що мають ґрунтуватись, зокрема, на чіткому уявленні про поширеність та основні тенденції досліджуваного виду злочинів. Відтак, вивчення і розв'язання завдань щодо визначення тенденцій насильницьких злочинів, зокрема й в умовах воєнного стану, є актуальним завданням кримінологічної та кримінально-правової науки.

Огляд літератури. Дослідженню феномену насильницької злочинності в Україні, зокрема й в умовах воєнного стану та повномасштабного вторгнен-

ня, визначення видів цих злочинів присвячені роботи таких вчених, як О. М. Бандурка, В. С. Батиргарєєва, В. В. Голіна, О. М. Ігнатів, О. М. Литвинов, М. Г. Колодяжний, О. М. Костенко, О. Г. Кулик, А. С. Політова, Т. Продан, В. О. Туляков, Т. А. Шевчук, С. С. Шрамко, С. С. Шум та ін. Особливої уваги заслуговує праця Ю. В. Орлова, який досліджував питання протидії злочинності в Україні в умовах війни, що є однією з найгрунтовніших монографічних праць цієї проблематики¹.

Але, незважаючи на велику кількість досліджень у даній сфері, кримінологічні аспекти цієї проблематики, зокрема стан та тенденції злочинності, залишаються відкритими.

Метою статті є визначення на основі офіційних статистичних джерел та інших джерел кримінологічної інформації основних тенденцій деяких видів насильницьких кримінальних правопорушень в Україні в умовах воєнного стану, що має самостійне значення як для наукової, так і правозастосовної діяльності та є необхідною передумовою розробки відповідної системи кримінально-превентивних специфікованих заходів.

Виклад основного матеріалу. Протидії насильницьким злочинам завжди приділялася пильна увага і на національному, і на міжнародному рівнях, маючи на меті зменшення кількості таких суспільно небезпечних проявів. Але, на жаль, поки що жоден із заходів, включаючи і встановлення кримінальної відповідальності, не дав більш-менш дієвих результатів, і, на жаль, рівень насильницької злочинності практично не зменшується.

У кримінологічній літературі існує декілька наукових підходів щодо розуміння насильницької злочинності. Так, насильницька злочинність визначається як певна сукупність, множинність умисних злочинів, які можуть бути вчинені шляхом застосування до потерпілого насильства (фізичного, психологічного, сексуального чи економічного характеру) чи погрози застосування такого насильства і мають своїми наслідками заподіяння тілесних ушкоджень, психологічної шкоди чи смерті потерпілої особи². На думку О. Гуміна та С. Якимової, насильницька злочинність – це негативне соціальне явище кримінально-правового характеру, яке в умовах об'єктивної дійсності виявляється у множинності суспільно небезпечних проявів, вчинення яких детерміноване насильницькою мотивацією³. Ця позиція ґрунтується на твердженні, що насильницька злочинність – це сукупність суспільно небезпечних і кримінально караних умисних діянь (дій чи бездіяльності), які зазіхають на суспільні відносини, що забезпечують такі блага особи, як життя, здоров'я або тілесну недоторканність, з'єднаних з енергетичним впливом на органи і тканини (їхні фізіологічні функції) організму іншої особи через використання винним матеріальних факторів зовнішнього середовища (механічних, фізичних, хімічних і біологічних) або загрозою такого впливу чи з впливом на організм іншої особи через вплив на його психіку за допомогою психічних факторів зовнішнього середовища, скоєних проти волі останнього за певний відрізок часу на конкретній території, та їх учасників з кількісно-

якісними характеристиками⁴. В. В. Кондратішина вважає, що загальнокримінальна насильницька злочинність – це такий вид умисних суспільно небезпечних і караних діянь, передбачених КК України, що посягають на визначені в законі об'єкти правової охорони та вчиняються шляхом завдання фізичної (енергетичної) та психічної (інформаційної) шкоди, або створюють реальні умови для завдання такої шкоди⁵.

Якщо узагальнити позиції дослідників щодо визначення поняття насильницького кримінального правопорушення, то можна виділити такі їх види: кримінальні правопорушення, які посягають лише на суспільні відносини у сфері забезпечення життя та здоров'я особи; кримінальні правопорушення, які посягають на вказані та інші суспільні відносини, наприклад у сфері забезпечення права власності; кримінальні правопорушення, які мають агресивний характер, пов'язані із заподіянням шкоди не лише зазначеним об'єктам, а й іншим суспільним відносинам⁶.

Зазначимо, що, на нашу думку, насильницькими можуть бути злочини, які посягають на різні об'єкти, що охороняються кримінальним законом, при вчиненні яких фізична чи психічна шкода заподіюється особі. Прихильники усіх теорій щодо визначення насильницьких кримінальних правопорушень вважають, що це – умисні діяння, пов'язані із заподіянням фізичної чи психічної шкоди особі. Тут треба враховувати, що виділяють такі види насильства, як сексуальне й економічне, які певним чином не стільки не належать до фізичного чи психічного насильства, скільки поєднують у собі риси одного та іншого видів.

Основною специфічною інтегруючою ознакою, що слугує критерієм віднесення кримінально караних діянь до категорії насильницької злочинності, є насильство як спосіб вчинення злочину. Саме насильницький спосіб вчинення злочину визначає характер і ступінь суспільної небезпечності діяння, специфіку особистості злочинця та спрямованість заходів протидії.

Узагальнення наведених підходів до розуміння досліджуваних злочинів дало змогу сформулювати авторську дефініцію насильницьких злочинів як умисних суспільно небезпечних кримінально караних діянь, при вчиненні яких винна особа шляхом дії або через бездіяльність всупереч волі потерпілої особи застосовує чи погрожує застосувати фізичне, психічне, сексуальне чи економічне насильство.

Агресивна війна, розв'язана РФ проти України, внесла свої корективи у якісні та кількісні показники як злочинності в цілому, так і насильницької зокрема. Як зазначається у дослідженнях, насильницькі злочини, зокрема і сексуальне насильство, і завдання тілесних ушкоджень, і вбивства, у період війни існували завжди, і навряд чи існує збройний конфлікт, який би не супроводжувався насильством⁷.

Тобто до насильницьких злочинів можна віднести велику кількість складів, що містяться у різних розділах Особливої частини: це і кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я, і злочини проти основ національної

безпеки, і кримінальні правопорушення проти статевої свободи і недоторканості, проти волі, честі і гідності, проти громадської безпеки, миру і безпеки людства тощо. Загалом, до таких злочинів можна віднести усі кримінальні правопорушення, що вчиняються шляхом застосування насильства чи погрози його застосування щодо особи.

Вважаємо за доцільне розглянути динаміку найбільш поширених і суспільно небезпечних в умовах воєнного стану насильницьких злочинів. До таких можна віднести кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я, зокрема умисне вбивство, насильницькі злочини із використанням вогнепальної зброї, домашнє насильство, злочини проти основ національної безпеки, військові насильницькі злочини (поряд із іншими кримінальними правопорушеннями в цій сфері), кримінальні правопорушення проти миру і безпеки людства, зокрема порушення законів і звичаїв війни, злочини проти статевої свободи і недоторканості.

І хоча загальний рівень злочинності, як зазначив глава МВС України І. Клименко, за час повномасштабного вторгнення в країні зменшився на 15%⁸, кількість окремих видів кримінальних правопорушень значно збільшилася, зокрема й низка насильницьких злочинів. Так, за даними офіційної статистики, відбулися такі зміни в динаміці зазначених вище насильницьких злочинів:

- значно зросла кількість особливо тяжких злочинів: у 2021 р. було зафіксовано 12 108, а вже у 2022 р. – 105 559, а за перше півріччя 2023 р. – 53 403 таких злочини;

- вчинення злочинів із використанням зброї, у тому числі вогнепальної, порівняно із 2021 р. (720 злочинів) зросло майже в 10 разів у 2022 р. (7003 злочини), а за перше півріччя 2023 р. (11 566 злочинів) – майже у 16 разів;

- також значно зросла кількість військових кримінальних правопорушень, зокрема й насильницьких – якщо у 2021 р. їх було зареєстровано 3037, то у 2022 р. – 13 766, а за перше півріччя 2023 р. – 9322 (насамперед це зумовлено збільшенням кількості самих військовослужбовців);

- кількість кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку взагалі зросла у сотні разів (!), серед яких абсолютна більшість – це порушення законів і звичаїв війни (ст. 438): 253 кримінальні правопорушення у 2021 р. (жодного за ст. 438), 62 128 кримінальних правопорушень у 2022 р. (з них за ст. 438 – 60 387), 40 228 кримінальних правопорушень у першому півріччі 2023 р. (з них за ст. 438 – 39 757)⁹; таких злочинів, як геноцид було зареєстровано 3 у 2021 р., 22 – у 2022 р., 6 – у 2023 р. (на 01.06);

- також зросла кількість кримінальних правопорушень проти життя і здоров'я людей, хоча й не так значно, як розглянуті вище: 33 657 кримінальних правопорушень у 2021 р., 43 199 – у 2022 р., 28 245 – за перше півріччя 2023 р. Але на фоні незначного збільшення цих кримінальних правопорушень кількість умисних вбивств серед них значно зросла: якщо у 2021 р. їх

було зареєстровано 3230, то вже у 2022 р. – 22 083 і у 2023 р. (на 01.06) – 15 335. Натомість кількість тяжких тілесних ушкоджень залишилася на довоєнному рівні – 1680 правопорушень було зареєстровано у 2022 р., 1566 правопорушень – у 2022 р., 826 правопорушень – за перше півріччя 2023 р.⁹;

- щодо злочинів проти основ національної безпеки, враховуючи і насильницькі, то тут ситуація неоднозначна: якщо порівняно із 2021 р. у 2022 р. їх кількість зросла більше як у 30 разів (з 520 до 17 422 злочинів), то вже у першому півріччі 2023 р. їх кількість зменшилася (порівняно із 2022 р.) до 3226 злочинів;

- цікава ситуація спостерігається зі злочинами, пов'язаними із домашнім насильством (у т. ч. і за ст. 1261) – їх кількість у період воєнного стану зменшилася: 4800 у 2021 р. (з них 2432 за ст. 1261), 3360 у 2022 р. (з них 1498 за ст. 1261), 2461 у 2023 р. (на 01.06.) (з них 1121 за ст. 1261). Це може бути зумовлено тим, що багато чоловіків є військовослужбовцями і не перебувають удома, а також високою латентністю таких злочинів;

- так само зменшилася кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень, зокрема й насильницьких, проти статевої свободи і недоторканості: 930 у 2021 р. проти 623 у 2022 р. і 377 у 2023 р. (на 01.06). Така ситуація може зумовлюватися тим, що про випадки зґвалтувань та інших насильницьких статевої злочинів не було повідомлено правоохоронцям з різних причин, у т. ч. й про ті, що були вчинені окупантами¹⁰.

Отже, динаміка насильницьких злочинів в умовах війни свідчить про тенденцію до зростання кількості таких злочинів, які пов'язані із військовослужбовцями, застосуванням зброї і посяганням на фізичну цілісність і недоторканність людини (умисне вбивство, порушення законів і звичаїв війни, військові кримінальні правопорушення, злочини з використанням зброї). Натомість динаміка злочинів, пов'язаних із домашнім насильством та статевою свободою і недоторканістю є позитивною, оскільки кількість цих насильницьких злочинів в умовах війни зменшилася.

Переважно всі зазначені суспільно небезпечні діяння є тяжкими та особливо тяжкими злочинами, які вчиняються як на захоплених територіях окупантами й колаборантами, так і українцями чи іншими суб'єктами на решті території України. Практично всі ці злочини вражають своєю жорстокістю як щодо військових, так і стосовно цивільного населення. І якщо з боку загальних суб'єктів або українських військових метою вчинення таких злочинів є отримання злочинного результату (а інколи й лише вчинення дій насильницького характеру), то з боку окупантів – це ще й інструмент, за допомогою якого демонструється сила стосовно беспорядних потерпілих і досягається вищий рівень приниження, відбувається деморалізація населення (особливо при вчиненні насильницьких злочинів проти статевої свободи і недоторканості). І наслідки цих насильницьких злочинів в умовах воєнного стану полягають не лише у фізичному, а й у психологічному впливі (більшому, ніж у звичайних соціальних умовах) як безпосередньо на жертв, так і на свідків чи

очевидців. Та і взагалі насильницькі злочини, що вчиняються окупантами щодо українців, вчиняються для досягнення окремих військових цілей і в цілому є частиною стратегії широкомасштабного нападу саме на цивільне населення, оскільки може значно послабити суспільство, отримати певний контроль над населенням, змусити покинути певну територію та й взагалі є одним із проявів геноциду.

Крім того, варто зауважити, що будь-яке насильство, що вчиняється стосовно цивільного населення з боку окупантів, є не лише кримінально караним діянням за національним законодавством, а й порушує низку положень міжнародних нормативно-правових актів, зокрема Конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 р. та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Тому і фіксація, розслідування таких злочинів, і притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у їх вчиненні, часто виходять за межі України й реалізуються спільно правоохоронними органами України та працівниками відповідних міжнародних організацій.

Висновки. На основі авторського розуміння сутності цієї категорії злочинів як умисних суспільно небезпечних кримінально караних діянь, при вчиненні яких винна особа шляхом дії або через бездіяльність всупереч волі потерпілої особи застосовує чи погрожує застосувати фізичне, психічне, сексуальне чи економічне насильство, наведені відповідні показники, надано опис і кримінологічну інтерпретацію стану насильницьких злочинів.

Аналіз кількісних та якісних змін у структурі насильницької злочинності в умовах воєнного стану в Україні дає підстави стверджувати, що на фоні зниження загального рівня злочинності в Україні, її динаміка загалом є негативною: кількість кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку взагалі зросла у сотні разів, кількість злочинів проти основ національної безпеки зросла майже у 30 разів, вчинення злочинів із використанням зброї, у тому числі вогнепальної, зросло майже в 10 разів, майже у 9 разів – кількість особливо тяжких злочинів і майже у 5 разів – кількість військових кримінальних правопорушень, зокрема й насильницьких. Це зумовлено саме воєнним діями та воєнним станом, що вплинуло на значне збільшення військовослужбовців, збільшення кількості зброї на руках у населення (у т. ч. й незаконної), масовим вчиненням насильницьких злочинів окупантами тощо. Водночас динаміка окремих категорій насильницьких злочинів (домашнє насильство і кримінальні правопорушення проти статевої свободи і недоторканості) у період війни характеризується зниженням їх рівня приблизно на 1/3.

Визначення основних тенденцій у змінах криміногенної обстановки в Україні в умовах війни, що відображаються кількісними та якісними трансформаціями у рівні, динаміці та структурі насильницьких злочинів, створює відповідну базу для інформаційного забезпечення протидії насильницьким злочинам, насамперед щодо чіткого уявлення щодо сучасного стану цього

феномену, та є необхідною передумовою розробки відповідної системи кримінально-превентивних специфікованих заходів.

1. Орлов Ю. В. Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри: монографія / Кримінол. асоц. України. Харків: Право, 2023. 252 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0574ad96-4bdd-4d82-a006-5684cc4b0442/content> 2. Шум С. С. Стан насильницької злочинності в Україні. *Право та державне управління*. 2021. № 1. URL: DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.18> 3. Гумін О., Якімова С. Зміст поняття насильницької злочинності. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/9/46.pdf> 4. Гумін О. М. Кримінологічна характеристика насильства у сім'ї щодо неповнолітніх. 2016. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5774/vnulpurn201685074.pdf> 5. Кондратішина В. В. Загальнокримінальна насильницька злочинність: поняття та характеристика системоутворюючих ознак. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 8. URL: DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/82> 6. Пашченко Є. М. Щодо поняття та ознак насильницьких злочинів військовослужбовців. Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку. Харків, 2019. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/74.pdf 7. Ламб К. Розслідування воєнних злочинів: Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом. 2023. URL: <https://gijn.org/ua/resurs-ua/rozsliduvanna-voennih-zlociniv-seksualne-nasilstvo-povazane-z-konfliktom/> 8. Рівень злочинності в Україні знизився, але виникла інша проблема – глава МВС. 28 вересня 2023 року. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/09/28/novyna/suspilstvo/riven-zlochynnosti-ukrayini-znyzvsya-vynykla-insha-problema-hlava-mvs> 9. Прокуратура України. Офіс Генерального прокурора: Відповідь на запит Полотової А. С. від 5.09.2023 щодо надання інформації про кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень, передбачених статтями 121, 1261, 149, 152–1561, 301–303, 438 Кримінального кодексу України у розрізі областей України за період з січня 2011 року по серпень 2023 року. URL: https://dostup.pravda.com.ua/request/116893/response/385440/attach/3/05.pdf?cookie_passthrough=1 10. Судова статистика. URL: https://court.gov.ua/inshesudova_statystyka/

References

1. Orlov Yu. V. Zlochynnist i protydiia yii v umovakh viiny: kryminalno-pravovi ta kryminolohichni vymiry: monohrafiia; Kryminol. asots. Ukrainy. Kharkiv: Pravo, 2023. 252 s. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0574ad96-4bdd-4d82-a006-5684cc4b0442/content> 2. Shum S. S. Stan nasylnytskoi zlochynnosti v Ukraini. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*. 2021. № 1. URL: DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.18> 3. Humin O., Yakimova S. Zmist poniattia nasylnytskoi zlochynnosti. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2018. № 9. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/9/46.pdf> 4. Humin O. M. Kryminolohichna kharakterystyka nasylstva u simi shchodo nepovnoolitnikh. 2016. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5774/vnulpurn201685074.pdf> 5. Kondratishyna V. V. Zahalnokryminalna nasylnytska zlochynnist: poniattia ta kharakterystyka systemoutvoriuiuchykh oznak. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2023. № 8. URL: DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/82> 6. Pashchenko Ye. M. Shchodo poniattia ta oznak nasylnytskykh zlochyniv viiskovosluzhbovtsiv. Kryminalno-pravovi ta kryminolohichni zasoby protydi zlochynam proty hromadskoi bezpeky ta publichnoho poriadku. Kharkiv, 2019. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/74.pdf 7. Lamb K. Rozsliduvannia voennykh zlochyniv: Seksualne nasylstvo, poviazane z konfliktom. 2023. URL: <https://gijn.org/ua/>

resurs-ua/rozsliduvanna-voennih-zlociniv-seksualne-nasilstvo-povazane-z-konfliktom/ 8. Riven zlochynnosti v Ukraini znyzvsia, ale vynykla insha problema – hlava MVS. 28 veresnia 2023 roku. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/09/28/novyna/suspilstvo/riven-zlochynnosti-ukrayini-znyzvsia-vynykla-insha-problema-hlava-mvs> 9. Prokuratura Ukrainy. Ofis Heneralnoho prokurora: Vidpovid na zapyt Polotovoï A. S. vid 5.09.2023 shchodo nadannia informatsii pro kkillist zareiestrovanykh kryminalnykh pravoporushen, peredbachenykh stattiamy 121, 1261, 149, 152–1561, 301–303, 438 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy u rozrizi oblasti Ukrainy za period z sichnia 2011 roku po serpen 2023 roku. URL: https://dostup.pravda.com.ua/request/116893/response/385440/attach/3/05.pdf?cookie_passthrough=1 10. Sudova statystyka. URL: https://court.gov.ua/insh/sudova_statystyka/

Landina Anna. Features of certain types of violent criminal offenses under martial law

Combating violent crimes, including by means of criminal law, has always been, is and will be one of the most urgent areas of activity of criminal justice bodies and tasks of criminal policy of Ukraine as a whole. It is of particular importance to solve the urgent problems of criminal liability for the specified criminally punishable acts in the modern conditions of a full-scale war in Ukraine, when violent crimes are committed with particular cruelty, and many of them are committed by military personnel, including those of the aggressor state.

The purpose of this study was a determination based on official statistical sources and other sources of criminological information of the main trends of some types criminal offenses in Ukraine under martial law.

Violent crimes are a heterogeneous phenomenon that consists of crimes of various types. This study analyzed the quantitative indicators of the most widespread and socially dangerous violent crimes under martial law: criminal offenses against life and health, in particular intentional murder; violent crimes with the use of firearms, domestic violence, crimes against the foundations of national security, violent military crimes, criminal offenses against the peace and security of mankind, in particular violations of the laws and customs of war, crimes against sexual freedom and integrity.

The article formulated the author's definition of violent crimes as intentional, socially dangerous, criminally punishable acts, in the course of which the guilty person uses or threatens to use physical, mental, sexual or economic violence through action or inaction against the will of the victim.

The analysis of quantitative and qualitative changes in the structure of violent crime under the conditions of martial law in Ukraine allows us to state that against the background of a decrease in the general level of crime in Ukraine, its dynamics are generally negative. This is caused precisely by military actions and martial law, which influenced a significant increase in military personnel, an increase in the number of weapons in the hands of the population (including illegal ones), violent crime by the occupiers, etc. One of the main directions of the criminal law policy in the conditions of martial law should be the development of an effective mechanism for combating violent crimes with the aim of stabilizing the dynamics of these crimes, and in the future, reducing their level. Also, statistical data on violent crimes committed on the territory of Ukraine (ideally - by region) for a certain period should be compiled into one information base. The proposed measure will facilitate the study of the dynamics of these crimes and contribute to countering these socially dangerous manifestations.

Key words: violent crimes, criminal offense, martial law, war, physical and mental violence, sexual violence, crime dynamics, statistical data, public danger, human rights, public relations.

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-627-637

УДК 343.98

A. С. НЕРЕСЕЯН,
кандидат юридичних наук*
ORCID: 0000-0002-0890-283X

**ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І БАЗ ДАНИХ
У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ**

Стаття присвячена питанням застосування інформаційних систем і баз даних у діяльності правоохоронних органів, зокрема, у досудовому розслідуванні. Було встановлено, що використання у діяльності правоохоронних органів таких джерел інформації супроводжується низкою проблем, що пов'язані із забезпеченням прав людини та безпечним використанням конфіденційної інформації. У результаті було запропоновано заходи для подолання перешкод у застосуванні баз даних та інформаційних систем у досудовому розслідуванні, основними з яких можна назвати нормативну регламентацію цієї діяльності, кадрове та програмно-технічне забезпечення, налагодження міжнародного співробітництва.

Ключові слова: інформаційна система, база даних, досудове розслідування, кримінальне провадження, кримінальна юстиція, інформаційне суспільство, впровадження технологій, дізнання, досудове слідство, інформаційні технології, слідча діяльність, кримінальне судочинство, діджиталізація.

Nersesyan Armen. Application of information systems and databases in pretrial investigation

The article is devoted to the application of information systems and databases in the activities of law enforcement agencies, in particular, in pre-trial investigation. It was established that the use of such sources of information in the activities of law enforcement agencies is accompanied by a number of problems related to the provision of human rights and the safe use of confidential information. As a result, measures were proposed to overcome obstacles in the use of databases and information systems in pretrial investigation, the main of which can be called regulatory regulation of this activity, personnel and software and technical support, establishment of international cooperation.

Key words: information system, database, pre-trial investigation, criminal proceedings, criminal justice, information society, implementation of technologies, inquiry, pre-trial investigation, information technologies, investigative activity, criminal justice, digitalization.

Вступ. У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства в усіх сферах життя людини, застосування досягнень і розробок науково-технічного прогресу, штучного інтелекту стає необхідним у реалізації усіх без

* **Nersesian Armen**, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.)